

Mozduló költészet – mozduló kritika?

Fél évvel ezelőtt két kritikát közöltünk a *Varázslatainkról*, a fiatalok versantológiájáról (Dacia Könyvkiadó, 1974) — Bálint Ákostól és Veres Istvántól — *Mozduló költészet* cím alatt (Korunk, 1975. 10.). Nem a kötet esztétikai kiválósága, de nem is a lapjainkban már régebben csordogáló vitában való igazságtevés szándéka vezetett minket, amikor e két cikket közreadtuk, hanem az a tudat, amelyet Veres István így fogalmazott meg: „Az új nemzedék költői teljesítménye — az irodalomcentrizmus-vita óta tudjuk ezt — viszonyaink között mindig nagyobb súllyal esik latba, mint más, teljes színskálájú szellemi kultúrák esetében.“ Bálint Ákos ugyancsak megpróbált túllépni a kötet versein és költőjelöltjein, kijelentve: „Költészetfogalmunk felülvizsgálására ösztökéltetünk.“

A néhány lapszámon át életben tartott vita érdekességét az adta, hogy a romániai magyar líra jövője szempontjából valóban fontos erkölcsi-magatartási és esztétikai kérdésekről a legfiatalabbak, a *Varázslataink* szerzőinek nemzedéktársai mondták el véleményüket a nyilvánosság előtt (a legidősebb hozzászóló, a költő Balla Zsófia is még csak huszoneves), köztük olyanok, akik — mint Bálint Ákos és Lengyel Ferenc — jószerevel először tehetek bizonyosságot kritikai érzékükről, fráskészségükről; Veres István és Mózes Attila is kritikusi pályája legelején áll. Ilyenformán a *Varázslataink* Korunkban zajlott vitájának korátalaga ideálisnak mondható az utánpótlás szempontjából — ez azonban nem egyértelműen hízegő irodalombírálatunk egészét tekintve; sajnos ugyanis, nem sikerült felkeltenünk nevesebb kritikuskaink figyelmét, ezúttal sem sikerült — mint ahogy más témákban s más lapokban sem — kizökkenteni a közvetlenül vagy közvetve érdekelteteket a (szóljunk finoman, eufemizmussal) Csipkerózsika-álomból. A fiatalok, bár közülük is teljesebb, igényesebb részvételre számítottunk, mégis megmentették a vitát, amelynek végén egy-két — régebbi vagy új — felismerést érdemes kiemelni.

Fiataljainkban, nagy többségükben legalábbis, a költészet iránti felelősség nem alkalmi vagy alkati vonzalom csupán: egy közösséghez tartozás tudatát akarják erősíteni, erősítve látni a líra eszközeivel is, társadalmi elkötelezettségüknek adnak hangot tehát, amikor versíró társaiktól ezt a felelősséget kéri számon. Veres István például ezért említi a *Varázslataink* kritikájában hazai irodalmunk utóbbi esztendeiből a valóságirodalom igazi sikereit, Sütő regényét, Kacsó Sándor, Nagy István önéletírását, az önismereti riportokat. A költészetrel kapcsolatban ugyanő, Csíki László véleményét visszhangozva, az ötvenes évek csak mondanivalóra összpontosító versszemléletével szemben a költői kifejezés, a forma felszabadítását látja a Forrás első nemzedékének lírájában. „Nem kötelezően közérdekű témákat, nem a romániai magyar nemzetiség közvetlen sorsproblémáit verselték meg a költők — írja Veres István. — E kétféle verseszmény viszonyát tézis—antitézis dialektikus ellentétpárjaként foghatjuk föl. A szintézis mozzanátának a második Forrás-nemzedék verseszményét tekinthetjük, amelynek jegyében Farkas Árpád, Király László, Kenéz Ferenc, Magyar Lajos és a többiek [...] létünk nagy kérdéseit juttatták magas esztétikai színvonalon, maig fülünkbe csengető ritmusokkal az olvasó tudatába.“ Nem teljesen alaptalan, de túlságosan leegyszerűsített kép ez az utóbbi negyedszázad romániai magyar lírájáról; legfőbb hibája, hogy elválaszthatónak véli a „tartalom“ és a „forma“ megújítását — nem szólva arról, hogy a költői értékeket megengedhetlenül összemossa. A nemzedéki szempontnak ilyen általánosítását éppúgy nem tudjuk helyeselni, mint Balla Zsófia teljesen visszautasító véleményét, miszerint második Forrás-nemzedékről (mint meghatározhatatlanról) beszélni sem lehet.

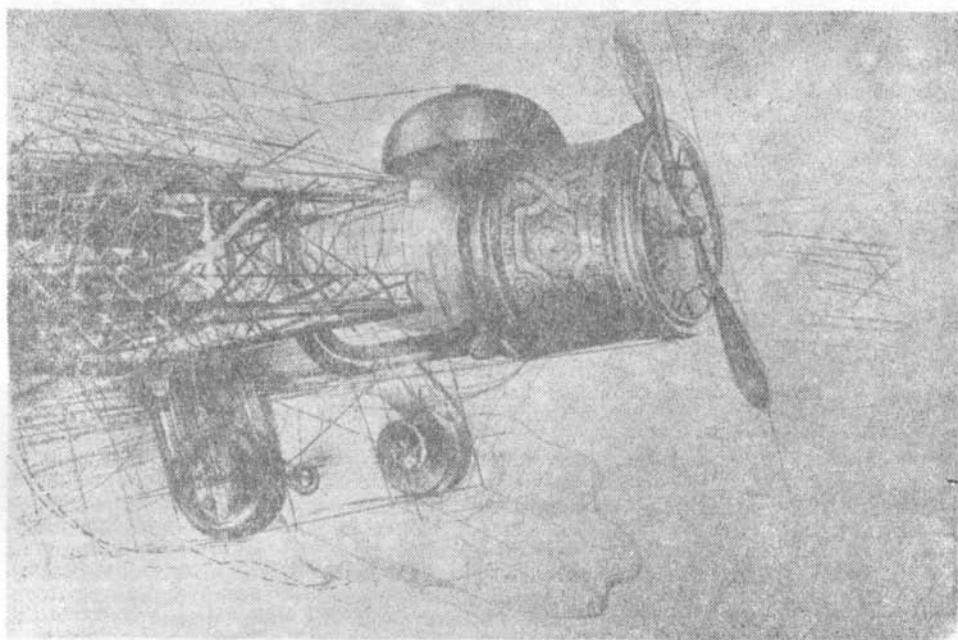
Bálint Ákos és Mózes Attila (*Fiatalköltők ürügyén*. Korunk, 1975. 11.) ugyancsak a *Vitorla-ének* felől ítéli meg a *Varázslatainkat* — ennek a közelítésmódnak az ellentmondásaira mutat rá Lengyel Ferenc (*Ami van — és ami lehetne...* Korunk, 1975. 12.) —, de ők már árnyaltabban fogalmazznak, mint Veres. „A második Forrás-nemzedék, ha néha csak illúziót, mítoszt is teremtett, de újra-

teremtett" — állítja Bálint Ákos, és ezzel az ítélettel lényegében egyetérthetünk. Mózes Attila cikkében önkritikailag, pontosabban a szubjektív és a történelmi tényezők utólagos számbavételével bukkan fel a vallomás: „Rácsodálkozással olvastuk őket, fedeztük fel minden versükben nemcsak a nekünk-, hanem az értünkvalót is, mert pontosan és költőien fogalmazták meg igazságukat és — ma már tudjuk — tévedéseiket is. Akkor úgy éreztük, fontosabbak számunkra, mint a klasszikusok..." Néhány év tapasztalatával gazdagabban viszont felismeri, elfogadja: „Valójában az az igazság, hogy forma és tartalom együttes felszabadításának szintézise már az első Forrás-nemzedék esetében megtörtént, méghozzá a lehetőségekhez mérten ugyancsak magas fokon."

A legfontosabb persze nem a közelmúlt irodalomtörténeti — tényeknek megfelelő — számbavétele volna, hanem a holt napi költészet útjainak, lehetőségeinek a keresése. Az „újatmondás", „a távlat megtalálásának" igénye természetesen indokolt, de programnak túl általános, és ezért kevés. Az ifjú bírálók között az egyik Szócs Géza, a másik Markó Béla verseiben véli felismerni holt napi költészetünk irányát; Bálint Ákos szerint „a *Varázslataink* nem teszi lehetővé holt napi vezéregyéniségek megnevezését". Ilyen értelemben a vita vég nélkül folytatható volna, de nyilván fölösleges ma eldönteni, megjósolni, hogy ki a legtehetségebb. (Markó Béla, majd Szócs Géza Forrás-kötete mindenesetre meggyőzőtt arról, hogy velük már napjaink költészetében is számolni kell!)

Idősebb, tapasztaltabb kritikusaink távolmaradását ezen a ponton éreztük a legsajnálatosabbnak: egy újabb alkalmat szalasztottunk el, hogy egész hazai magyar líránk állapotáról vitatkozzunk, társadalom és egyén, haza és nagyvilág, saját hagyományaink és a modern világlíra figyelembevételével.

Kántor Lajos

Szilágyi Zoltán litográfiája